

Kılıç. Z. (2022), Dijitalleşme ve Modern Öznenin Dönüşümü. *Kadim Akademi SBD*, C. 6/2, s. 139-166

DOI Numarası/DOI Number: 10.55805/kadimsbd.1191730

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 19.10.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted Date: 24.11.2022

DİJİTALLEŞME VE MODERN ÖZHENİN DÖNÜŞÜMÜ

DIGITALIZATION AND TRANSFORMATION OF MODERN SUBJECT

Zeynep KILIÇ¹

ÖZ: Bilim ve teknolojinin, iletişim araçlarının hemen her alanda çok etkin olduğu günümüzde hem popüler kültür hem bir teknoloji kültür dayatmasına maruz kalan özne; sanal ile gerçek, insani olanla insani olmayan arasındaki ayrımı ayırt edilemez hale gelmektedir. Araştırmanın amacı bu belirsiz (muğlak) durumda modern ve modern sonrası dönemlerde öznenin iletişim araçları tarafından nasıl bir değişim ve dönüşümden geçtiğidir. Araştırmanın kapsam alanı ise '18. yüzyıl sanayi devrimi ve kapitalizmin gelişimi' ile 'pozitivizm ve teknik tahakkümdür'. Araştırmanın teorik yanı sıra ikinci bölümde örnek filmler üzerinde pratik olarak tasvir edilmektedir. Bu filmler seçilirken özellikle bilim kurgu sinemasından örnekler seçilmeye özen gösterilmiştir.

Anahtar kelimeler: Modernleşme, Dijitalleşme, Sinema, Özne, Dönüşüm.

ABSTRACT: In today's world, where science, technology and communication tools are very effective in almost every field, the subject is exposed to both popular culture and a techno culture the distinction between the virtual and the real between the human and the inhuman becomes indistinguishable. The aim of this research is how the subject undergoes a change and transformation by means of communication in this ambiguous situation in the modern and post-modern periods. The scope of the research are the analysis of factors such as the 18th century industrial revolution and the development of capitalism, positivism and technical domination, the effect of modernization of the subject. The theoretical side of the research is described practically on the sample films in the second part. While selecting these films, particular attention was paid to select examples from science fiction cinema.

Keywords: Modernization, Digitalization, Cinema Subject, Transformation.

¹ İstanbul Ticaret Üniversitesi, İletişim Bilimi ve İnternet Enstitüsü, Medya İletişim Çalışmaları Doktora Öğrencisi, zynbkilic@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9005-2370>

GİRİŞ

Modern ve post modern dönemlerde toplumun genelini ve özellikle özneyi kapsayan bir değişim/dönüşüm (transformasyon) yaşanmaktadır. Bu, salt teknik-teknolojik, değil eş zamanlı yaşanan etik, estetik, fikri, felsefi, ahlaki bir değişim/dönüşümdür. Bu değişim ve dönüşüme neden olan ‘modernlik’ kavramı bu çalışmada araştırılan ana temadır.

Modernite, 17. Yüzyıl itibariyle “Avrupa’nın toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel alandaki yaşadığı büyük ve köklü değişiklikleri” ifade etmektedir. Moderniteye geçiş “dört temel devrim ile” gerçekleşmiştir: “Newton tarafından başlatılan Bilimsel Devrim”, “iktidarın meşruiyetini halka dayandıran Siyasal Devrim”, “akıl üstünlüğüne vurgu yapan Kültürel Devrim” ve “Sanayi Devrimi” dir. Modernitenin üretmiş olduğu ana temalar, “akılcılık, bireyselleşme, sekülerizm, bilimsellik, pozitivizm, kentleşme, sanayileşme, laiklik, bürokrasi, demokrasi ve ulus devlet”tir. Avrupa, yüzyıllar boyunca bölgeyi etkisi altına alıp, körleştiren kiliseye karşılık “Reform” ile meydan okuyup, Aydınlanma dönemi bilim adamlarının öncülüğündeki “aklı” keşfedip, endüstriyel ve bilimsel devrime öncülük etmiştir. Avrupa’nın kendine ait toplumsal ve tarihsel dinamikleri ile yaşamış olduğu “modernizasyon süreci”, sonradan küreselleşip, dünyanın geri kalan bölümünde “ulaşılacak istenen bir hedef” haline gelmiştir. “Modernleşme” olarak ifade edilen bu kavram, toplumsal ve tarihsel yapının bir uzantısı şeklinde değil de toplumsal düşüncenin dışındaki yabancı bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Göle, 1998, s. 64). İlk olarak Hegel tarafında kullanılmış olan “modern” kelimesinin, mekân olarak sadece Avrupa Kıtasını kapsamaması da bunun bir göstergesidir. Dolayısıyla öznel modernden türetilmiş olan “modernite terimi”, Avrupa’da belirli bir tarihi dönemde yaşanan köklü ve büyük değişimleri ifade edip, bu dönemin farklılığını belirtmek için kullanılmaktadır. Özellikle Hümanizmin ve Rönesansın, Avrupa Modernitesi’nin temelini oluşturmuş olduğu bilinen bir gerçektir. Modernleşmeyle günümüze değin süreklilik arzeden seri bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Bu çalışmanın başlarında bu değişim ve dönüşümün teorik yanı anlatılmaya çalışılmakta, çalışmanın devamında ise bu teori araştırmanın örneklemini oluşturan üç film üzerinden pratik olarak analiz edilmektedir. Çalışmanın mantığına uygun olarak bu çalışmada kullanılan yöntem betimsel analiz yöntemidir. Nitel araştırma desenlerinden biri olan betimsel analiz ile veriler yorumlanmakta ve neden sonuç ilişkileri incelenerek bazı sonuçlar elde edilmektedir. Yorum ve betimlemelerden kaynaklanan temaları bağlama, anlama ve tahmin etme süreçleri, betimsel analizin ayrılmaz bir parçasıdır. Söz konusu analiz yönteminin kullanıldığı çalışmalarda elde edilen veriler, belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandıktan sonra mantıklı ilişkiler kurularak betimlenmektedir. Bu çerçevede araştırma kapsamına giren örnek filmler incelenerek, bulgu ve çıkarımlar yapılmaktadır.

Dolayısıyla çalışmanın teorisi bir sonraki aşmada görsel analizler, çözümlemeler, görsel tasvirler, film okumaları üzerinden pratiğe aktarılmaktadır. Bu çözümleme yapılmaya çalışılırken araştırmanın örneklemini için özellikle bilim kurgu sinemasından örnek filmler seçilmiştir. Analizin kapsamına alınan bu filmler; androidler, robotlar, mekanikleşme, de’humunizasyon, otomasyon, iletişim araçlarında akıllılık, yapay zekâ vb. temalar açısından incelenmektedir. Bu örnek filmlerden insanların yazılı kültürden (kitabî) nasıl dijital (görsel) bir kültüre evrildiği anlatılmakta, bu kültürel değişim ve dönüşümde ise iletişim ve haberleşme araçlarının dijitalleşmesinin etkisi incelenmektedir.

Burada çapraz daha doğrusu paradoksal bir dönüşüm vardır. Sadece değişen insan değildir. Günümüzde insan protezleşmeyle yarı bir makineye dönüşürken bilişsel ve psikolojik görevleri yerine getirmeye zorlanmasıyla da androidler, robotlar yapay bir zekâyla insanlaştırılmaya çalışılmaktadır. İnsanların androidlere karşı verdiği amansız mücadelede yine insan kendini makineye (androidlere) kaptırmaktadır.

Matrix filmiyle insanların artık bütünüyle makineler tarafından esir alınması ve bir simülasyon olan Matrix'te hapsedilmesi distopik bir gelecekte ve buna karşı verilen mücadeleden bahsedilmektedir. Burada gerçek dünya bir Matrix'ten ibarettir. Bütün olan biten bu Matrix'in etrafında dönmektedir. Yaşamlar bunun içinde şekillenmektedir. İnsanlar makinenin tahakkümünde birer köledir. İnsanlar bu kölelikten sıyrılıp kurtulmak için matrix'e bağlı olduğu zincirleri kırması gerekmektedir.

Terminatör filminde artık robotlar burada daha esnek ve neredeyse hiç insandan ayırt edilemez bir haldedirler. Robotlara bu esnekliği sağlayan Sıvı Metal bütün dikkatleri filmin üzerine çeken en önemli faktördür. Robotları adeta ölümsüzleştiren bu esnek hal, gözleri geleceğin robotuna çevirmektedir. Bunun analizi Terminatör filmi üzerinden yapılmaya çalışılmıştır.

Black Mirror'ın The Entire History of You Bölümünde öznenin artık çiplerinin kontrolünde olacağı bir yaşam anlatılmaktadır.

1. MODERNİZASYON SÜRECİ

Modernizasyon (modernleşme) süreci diye başlanan bu bölüm modernleşmenin bir süreç ve yaşam tarzı olarak yeni sanayi hamleleri ile nasıl evrildiği ve özneyi nasıl değiştirip dönüştürdüğü anlatılmaya çalışılan bir bölümdür. Bu sürece bakıldığında değişim ve dönüşümün radikal olarak yeni teknik ve teknolojilerle hızlandığı görülmektedir. Dolayısıyla birinci bölümün kronolojik sıralaması: 18. yüzyıl sanayi devrimi ve kapitalizmin gelişimi, birinci altbaşlıkla başlamakta 'pozitivizm ve teknik tahakküm' adında ikinci altbaşlıkla da çalışmanın teorik yanı bütünsel olarak bir çerçeveye oturtulmaktadır.

1.1.18. Yüzyıl Sanayi Devrimi ve Kapitalizmin Gelişimi

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş, modernitenin belirleyici özelliklerinden birisidir. Sanayi toplumuna geçiş ise "Sanayi Devrimi" ile yaşanır. Sanayi Devriminin yaşanmasında Aydınlanma ve Bilim Devriminin önemli etkileri vardır. Bilim Devriminin sonuçlarının yeni teknolojilerin keşfinde kullanılmasıyla Sanayi Devrimi oluşur ve böylece bilim ve teknik arasında bir bağ kurulur.

Sanayileşme, kentleşme ve makineleşme tüm Batı Avrupa ülkelerinde hızla yayılır ve demiryolları dünyayı derinden etkiler. Ayrıca sanayileşme ile, mesleki dayanışma ve korumaya dayalı orta çağ lonca sisteminin dağılmasına ve aynı iş alanında çalışan birçok farklı işletmenin pazara girmesine yol açar. Zamanla bir işin parçalarını üstlenen firmalar yerine, işin aynı kapalı alanda tamamlanmasını sağlayan fabrika sistemine geçilir ve fabrikalar etkin üretim yerleri haline gelir (Türköne, 2006, s. 491).

Fabrika sisteminin beraberinde iş bölümü ve üretimde uzmanlaşma yaygınlaşır. Fakat sanayileşmenin getirmiş olduğu iş bölümünde ve uzmanlaşmada işin bütün bölümleri tek tek çeşitli işinde uzmanlaşmış işçiler aracılığıyla yapılıp, fabrikalar “ortak alanlar” olarak kullanılır. Aynı zamanda sanayileşme, emek olgusunu “ücretli” hale getirip, liberalist mülkiyet anlayışını kurumsallaştırır (Tekeli, 2002, s. 42). Bununla birlikte sanayileşme kavramı, toplumların sosyo-kültürel yapılarında da değişikliğe sebep olur. Böylelikle toplumsal tabakalaşma farklılaşıp, yeni bir işçi sınıfının varlığı ortaya çıkar. Ayrıca sanayileşmeye paralel olarak gelişen trafik, sağlık, yol, elektrik ve sosyal hizmetler, siyasi otoriteleri daha fazla rolleri üstlenmeye zorlar (Yazıcı, 2002, s. 228).

Sanayi Devrimi aslında makinenin ve büyük fabrika endüstrisinin doğuşudur. Söz konusu devrim iktisadi yaşamı ve kuruluşları derinden değiştirir. 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren modern sanayi tekniği çok yüksek bir hızla gelişir ve bu gelişmeler büyük ve derin toplumsal değişimlere yol açar. Söz konusu teknik ve sosyal değişimler, önceki dönemden farklı olarak geniş bir işçi sınıfını ortaya çıkarır, yeni yaşam ve çalışma koşulları yaratır, şehirlerin nüfusu hızla artar, erkek, kadın ve çocuk işçiler zor, ağır ve hızlı bir şekilde çalışma koşullarının yıpratıcılığıyla karşı karşıya kalır.

Kapitalist sistem, makineleşmeden önce küçük atölye sistemini yıkıp, çok sayıda işçiyi atölyelerde toplayarak, loncalarda toplanan unsurları birbirinden ayırır ve girişimciye karşı sürekli artan yeni bir sınıf sunar.

Sanayi Devrimi'nin beraberinde ortaya çıkmış olan kapitalizm, kapitalist ilişkilerden oluşan bir süreçtir ve bir sömürü sistemidir. Bu sömürü mekanizması aynı zamanda üretimin de temelidir. Bu sistemin doğasında var olan sınıf çatışmasının dinamikleri, üretim sistemindeki değişimi belirleyen en önemli faktördür. Üretim sistemindeki değişim, kâr maksimizasyonuna ve bunun için işçi sınıfının ekonomik, sosyal, ideolojik ve politik denetimine dayanmaktadır. Söz konusu anlayışta “homo economicus” yani ekonomik insan anlayışı hâkim olduğu için, çalışanların çıkarlarından çok kapitalistlerin çıkarları ön planda tutulmaktadır. Bu anlayışta kişi kendi çıkarlarını maksimize etmek için çalışır; bu nedenle diğer insanlara da yarar sağlar. Ancak bu anlayışta, amaca ulaşmak için her yol mübah sayıldığından işçi hakları optimal olarak yerine getirilmemektedir (Lordoğlu, vd. 2001, s.21). Orta çağda burjuva, orta seviyede ticaret yapan küçük tüccarla büyük tüccarlar arasında vasat (orta) bir sınıfı oluşturur. Yeniçağda burjuvazinin kaderi kapitalist ekonomik sistemin içinde şekillenir. Burjuvanın küresel kapitalizme dayalı yaşantısı kişiliğinin şekillenmesinde baskın olur.

Burjuva bu yeni dönemde çıkarları uğruna duygudan, düşünceden, hissiyattan, soyutlanıp dayatmacı bir özneye dönüşür. Bilimsel tekniğin sonuçları bütünüyle yararlı olmamıştır (Russell, 2016, s. 146). Burjuva artık “kendisi” değildir. Toplumun geri kalanı üzerindeki iktidarı – hegemonyası – artık gündemdedir. Tam da bu anda, burjuva kendinden hicap duyar. İktidarı ele geçirmiştir ama görüşünün netliğini –üslubunu – yitirmiştir. (Moretti, 2015, s. 22). Sınıf ilişkilerini veya tahakküm ilişkilerini ortadan kaldıran, insanları geçici olarak “özgür ve eşit bireylere” dönüştüren bir mekanizmadır ve burjuva diktatörlüğü işlevi gören de bu mekanizmadır. Seçimlerde insanların güvenliği garanti edilirken, bu garanti ancak endüstriyel ilişkilerde hiyerarşik ilişkiler askıya alındığında var olur. Bu nedenle seçimler dışındaki dönemde kapitalist işletmelerin dar anlamıyla demokrasi yoktur. Başka bir deyişle yöneticiler, çalışanlar tarafından

veya gizli oyla seçilmemektedir. Devlet bürokratları da doğrudan halk oylamasıyla seçilemez. (Karatani, 2008, s. 198).

Mutlak monarşi burjuva devrimi ile yıkılır. Fakat burjuva devrimi kilise ve soyluluk gibi mutlakiyetçi düzene direnebilen aragüçleri (Montesquieu) yıkarak iktidarın merkezileşmesini aslında güçlendirir (Montesquieu, 1989). Böylece meta mübadelesi ilkesinin evrensel düzeyde kabul edildiği bir toplum ortaya çıkar (Karatani, 2017, s. 61-62).

Fransız felsefeci Marquis de Condorcet, İngiliz Joseph Priestley ve Benjamin Franklin gibi ateşli cumhuriyetçiler göre gelişmenin gerekli kriterleri sosyal ve siyasal özgürlüğün başarısıdır. Onlar bilim ve teknolojiyi kendi başına biten değil fakat kapsamlı toplumsal dönüşümü (transformation) gerçekleştiren enstrüman olarak görürler (H. Teich, 1993, s. 5). Bilim, sanayi ve askeri teknoloji ancak kapitalist sistemin ortaya çıkışı ve Sanayi Devriminin gerçekleşmesiyle birbirlerine bağlanır, bu ilişki bir kez kurulunca da dünyayı çok hızlı şekilde değiştirir (Harari, 2015, s. 269). Garnham göre (Yaylagül, 2006, s. 181);

Kapitalist toplumlarda sermaye, emeği kullanarak malları ve hizmetleri üretilerek Pazar mekanizması içerisinde artı değeri kendine mal eder. Bu sistemin temel özelliği sermayelerini maksimize etmeye çalışan kapitalistlerin rekabetine dayanmasıdır. Karın artırılması için emeğin üretkenliğin artırılması yani teknolojinin geliştirilmesi gerekir. Bu süreçte bütün ilişkiler paraya (ücret-fiyat-kar) dayalıdır. İnsanların bu sisteme katılmama ya da bu sistemin dışında kalma imkanları yoktur. Dolayısıyla kapitalist toplumlarda ekonomi yapısal belirleyicidir.

Sanayinin ve insanlığın başarısının aslında bir sömürü çalınılığı anlamına geldiği gözlemlenir. Bu durumda Schopenhauer, insan bakış açısından anlamsız olan bir toplumsal düzenin zorunlu bir sonucu olarak karamsarlığın zaferini kutlayabilirdi. Birey ile toplum arasındaki çelişkinin aşamadığı anlaşılınca, toplum felsefesine duyulan ihtiyaç yeniden gündeme gelir. Horkheimer'a göre Heidegger, Nicolai Hartmann ve Max Scheler gibi varoluş ve varlık filozofları bu gereksinimin semptomlarıdır (Horkheimer, 1986, s. 5). Heidegger'e göre;

İnsan teknik çağın sürecini kendi ihtiyaçları ve amaçları doğrultusunda sadece araç-gereç üreten bir fabrika gibi tasarlamakta, onun durmak bilmeyen mükemmelleştirme çarkına kapılmakta ve başarıları karşısında büyülenip kalmakta ve asıl görmesi ve kavranması gereken şeyden, varlığın çağrısından ve kendi hakikatinden uzaklaşmaktadır. Bu nedenle, Heidegger, bütün moderniteye düşmandır; o şimdiki zamanı, 'karanlık dünyanın kıyısı olarak ve yaratıcı olarak düşünmeyi öğrenemezsek teknolojinin gezegendeki egemenliğinin yeryüzünü çöle dönüştürmeye kaynaklık etmeye başlayacağını göz önüne alır. Bundan dolayı, yeni düşünce 'gelecek dünya (world-era) zamanına kaçınılmaz olarak giden patikada' durmaktadır. (FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 2017 Bahar, sayı: 23, s. 307-328 ISSN 1306-9535, www.flfsdergisi.com)

Bu bağlamda modern dönemde makinenin özneyi (insanı) dönüştürücü fonksiyonuna dair gelişmeler yapıcı olmadığı görülür. Makine yıkıcı olup özneyi parçalama işlevini görmektedir. Bu sistemin dolayımında makine güdümlü özne bu dönemlerde daha belirgin bir hal alır.

Makine sadece bir araçtır. Doğanın nihai olarak sahiplenilmesi, doğal güçlerin ön köleleştirme yoluyla evcilleştirilmesidir. Bir makine, diğer kölelere hizmet eden bir köledir. Böyle bir tahakküm ve köleleştirme arzusu, insan özgürlüğü arayışıyla ortadan kaldırılabılır. Ancak köleliği başka varlıklara, insanlara, hayvanlara veya makinelere teslim ederek kendinizi kurtarmak zordur. Tüm dünyaya hükmeden çok sayıda makineye hükmetmek, bu hâkimiyeti devam ettirmek demektir ve hâkimiyet, tüm boyun eğme kalıplarını kabul etmek anlamına gelmektedir (Simondon, 1958, s. 127. akt. Marcuse, 1986, s. 140). Üretim teknolojisinde görülen kesin ve önemli gelişmeler, insan ve makine arasındaki ilişkilerin yapısında da kökten değişikliklere neden olurlar. Teknolojik gelişmenin ilk dönemlerinde (mekanizasyon) insan ve iş aletleri üzerindeki doğrudan etkileri çalışma mekanizmasına aktarılır. Otomasyon ile bu görevler mekanik aletlere devredilir (Gauzner, 1977, s. 12).

Nitekim Charles Chaplin makine-insan ilişkisini “Modern Time” adlı filmde 1930’larda yaşanan büyük ekonomik buhran sırasında artan işsizlik sorununu ve makineleşmenin de etkisiyle bozulan toplumsal ve ekonomik koşulları, dile getirir. Mekanik İnsanı ve seri otomasyonu Küçük serseri Şarlo (Charlot), tiplemesi üzerinden vizyona taşıyıp modern özneyi (insanı) ekonomik buhran içinde somutlaştırmaktadır. Bir fabrika montaj hattında monoton ve çılgın bir hızla çalışan bir işçi, bu tempoya ayak uyduramamakta ve sonunda zihinsel bir çöküntü yaşar. Vidaları sıkmanın monoton çalışmasından alınmış ve kobay olarak deneysel bir otomatik besleyicide kullanılır. Patronları, bir dizi can sıkıcı olay sonrasında onun deli olduğunu kabullenirler ve onu akıl hastanesine gönderirler (Charlie Chaplin- Factory Scene- Modern Times, 1936) Bu sahnelerde tam otomasyonun modern özneyi nasıl bir makine parçası gibi dönüştürdüğü ve sadece fiziksel olarak değil psikolojik olarak da özne üzerinde tahakküm kurduğu görülebilmektedir.

Eski tip makineler çalışma aletlerinin gücünü işçinin fiziksel gücünü aşacak bir biçimde artırılmasını sağlamaktadırlar. Otomasyonun uygulanması iş aletlerinin gücünü refleksi potansiyelini ve insan organizmasını, sınırlarının ötesinde artırmaktadır (Gauzner, 1977, s. 12).

Fransız aydınlanmasının önde gelen materyalist isimlerinden Frederick Julien Offray de La Mettrie makine-insan teorisiyle tinsel bir töz olarak ruhun var olmadığını ileri sürerek özneyi materyalist bir edayla salt fiziki özelliklere indirgemektedir. Maddeye duyum özellikleri yükleyerek La Mettrie “Heykel Adam” tabirini de bu bağlamda dile getirmektedir. La Mettrie’nin şekilcilik ve duyumlar bağlamında kurduğu insan haliyle makinenin bir başka nevini teşkil etmektedir (La Mettrie, 1980, s. 55). Bu yeni insan tipi bir bakıma herhangi sıradan bir madde gibi ruhsuzdur ve bir makine gibi mekaniktir.

1.2. Pozitivizm ve Teknik Tahakküm

Kökeni eski Yunan sofistlerine kadar uzanan pozitivizm, 19. yüzyıldan itibaren sistemli bir hal alır. Sözcüğün Saint Simon tarafından kullanıldığını belirtenler, onu kimin öne sürdüğünü konusunda kesin bir bilgi vermemişlerdir. Başka bir görüşü benimseyen Andre Lalande, sözün Auguste Comte tarafından değerlendirildiğini ortaya koyar. Ponere fiilinden türetilen pozitivizm, Latince’de karşı çıkmak, ortaya koymak, vaaz etmek, ileri sürmek anlamlarına gelirken, Fransızca’da (Ballıkaya) “olgu, gerçek, kesin, kanıtlanmış, olumlu” anlamlarında kullanılır (2015, s.87-106). Doğan Özlem’e göre temellerini modern bilime dayandırmak isteyen bir felsefe hareketidir. Pozitivizm teriminin 1830’larda Almanya ve Fransa’da birbirinden bağımsız olarak

ortaya çıktığını belirten Özlem, Fransız pozitivistizminin sloganını şöyle açıklamaktadır: “Doğal olana karşı doğal olmayana yönelmek, bilgisiyile yetinmek; despotik, köleci, özgürlük karşıtı, irrasyonel durum ve uygulamalar karşısında rasyonelin yanında yer almak ve uygulamaya koymak” (Özlem, 2016). Fransız pozitivistizminin temeli Aydınlanma Çağı’dır. Avrupa’da Rönesans, coğrafi keşifler, ticari gelişmeler, kapitalizmin yayılması, feodal yapıların yıkılması ve kentleşme gibi siyasi, ekonomik, sosyal ve dini olaylar toplumun yapısını değiştirir ve yeni bir toplum yaratır (Korkmaz, 2012, s. 1-153). Bu durum Fransa, İngiltere ve Almanya başta olmak üzere tüm toplumlarda kafa karışıklığına neden olur.

Fransız Devrimi’nin yarattığı toplumsal kafa karışıklığını ortadan kaldırmak için iki fikir ileri sürülmüştür. Bu fikirlerden ilki, sosyal düzenin eski krallık dönemine dönülerek gerçekleşeceği fikri, diğeri ise toplumun sosyal ilerleme ile düzene gireceği fikridir. Bu ikili fikirlerin bir çözüm getirmeyeceğine inanan Comte, ikisini uzlaştırmak ve geleneksel otoriter ortamda ilerleme kaydedebilecek bir toplum yaratmak ister. Böyle bir toplumda fikri anarşiye son verecek olan ise pozitif bilimlerdir (Işın, 1985, s. 353-362).

19. yüzyılda Fransa, İngiltere ve Almanya’da Aydınlanma, Fransız Devrimi ve sanayi devriminin neden olduğu toplumsal bir çalkantı yaşanır. Bu toplumsal kargaşanın nedeni olarak toplum üzerindeki etkisinden dolayı din gösterilmektedir. Dolayısıyla bu toplumsal değişimin yeni yöntemlerle yönlendirilmesi gerektiği düşüncesiyle, Auguste Comte başta olmak üzere çoğu pozitivist materyalist düşünür, onu pozitif ilkelere göre yönlendirmek ister. Hem sosyolojinin babası hem de din sosyolojisinin önde gelen temsilcilerinden biri olan Comte, toplumsal sorunların çözümü için bilim ve insan aklının birbirini takip etmesi gerektiğini savunmaktadır.

19. yüzyıl boyunca bilim, inanılmaz bir bolluk içinde ve oldukça temkinli olan en iyi gözlemcileri dahi biraz fazla iyimser yapacak ve aldatabilecek süratte ve yönlerde gelişir. Bu dönemde bilim insanları bilimi mükemmelliğe ulaşmanın yolu olarak görürler (Sarton, 2010, s. 149). Ancak bu dönemde insanlar, torunlarının bir gün aya gideceği, bir atomu parçalayacağı, tarih kitapları yazacağı ve genetik kodu çözeceği konusunda en ufak bir fikre sahip değildi. Goriller, ateş böcekleri veya denizanelerinden daha fazla çevreyi etkilemeyen sıradan hayvanlar olmaları, tarih öncesi insanlar hakkında bilinmesi gereken en önemli şeydir (Harari, 2015, s. 18-19).

Daha fazla ilerleme, doğa bilimcilerin planlarını tamamlamak için sonsuz miktarda yeni verinin alınmasına veya daha doğru fiziksel ölçümlere ve sonuçların daha ayrıntılı bir açıklamasına bağlı idi. Yüzyılın sonlarına doğru, bu sakin ve iyimser atmosfer, önceki dönemlerden tamamen farklı olan, yaşamın maddi koşullarını kökten değiştiren, bütün geçmişi hafızamızda toplayan ve 20. yüzyıla yol açan bir icatlar dizisi başladığında altüst olur (Sarton, 2010, s. 149). Belki de bu icatlar serisinin toplumu olumsuz etkileyebileceği öngörüsünde bulunulamamıştır.

1950’lerde birçok batılı ekonomist ve sosyolog tarafından memnunlukla karşılaşılan bilimsel ve teknolojik gelişmelerden doğan coşkunluk bugün yerini daha kötümser bir ruhsal yapıya bırakır. Örneğin tanınmış Fransız sosyoloğu Raymond Aron, Meydan Okuyan başlığıyla “Modern Diyalektik Üzerine” adlı kitabında “Hissettiğim ve farkında olduğum kötümserliğin köklü nedenleri, kendilerini zamanımızın bütün büyük projelerinin gerçek çelişkilerinde belli

ederler” der ve şöyle devam eder Her insanın kişiliğinin gelişmesini ve yeni bir insanın doğuşunu görme konusunda duyulan (Promethean) arzuları durduran engeller yenilmesi daha güç bir duruma gelmekle kalmamış ayrıca karakter de değiştirmişlerdir (Aron, 1969, s. 290; Gauzner, 1977, s. 125).

Teknolojik değişme toplama bir eklemek ya da toplamdan bir çıkarmak değildir. Teknolojik değişme ekolojiktir. Önemli bir değişiklik topyekûn değişikliğe sebep olur. Eğer tırtılları doğal ortamlarından çıkarırsanız geriye kalan aynı doğal ortam eksi tırtıllar değildir; artık elinizde geriye kalan canlıların hayat şartlarını yeniden düzenlediğiniz yeni bir çevre vardır. Aynı şey tırtılların olmadığı bir ortama tırtılları eklediğimiz zaman da geçerlidir. Teknolojik araçların ekolojisi de bu şekilde çalışır. Yeni bir teknoloji ne bir şey ekler ne de çıkarır; her şeyi değiştirir. (Postman, 2016, s. 22-23).

Francis Bacon, 17. yüzyılda bilimsel yöntemi kendi formüllendirmesi ve doğru doğa anlayışını şaşırtan engel ya da “idolleri” teşhis etmesi ile bilimin gizemini yıkan ilk Batılı düşünürdür. 200 yıldan daha uzun bir süre sonra Bacon’un yaklaşımı nihayet galip gelmiştir. Fakat kamuoyu bölünmüştü: teknolojik “ilerlemenin” yararlı etkisi hakkındaki abartılı iddialar korkutucu toplumsal çöküş ve geleneksel kurum ve değerlerin aşınması tahminleri ile rekabet etmekteydi. Dinsel, toplumsal ve ahlaksal derilerini dökmeye hevesli olan yeni “bilimcilik” doğaya egemen olmak için yapılan bilimsel yenilik vaadi lehine Bacon tarafından tanımlanan bilim ettiğinden vazgeçer (Milberry, 2010, s. 50).

Teknoloji insanı bilimin ruhundan ziyade yanlış metafizik fikirlere göre kurar. Bugün yapılan hata, Galileo’nun parlak bir fikri yanlış yorumlamasıyla ilgilidir. Bilindiği gibi Galileo birinci dereceden şeylerin büyüklük ve ağırlık gibi ölçülebilir niteliklerini şekil, renk, koku gibi ölçülemez niteliklerinden ayırır. Yani niceliği nitelikten ayırır. Matematiksel dilde ifade edilen nicelik insanoğluna bilgiyi getirirken, kalite göz ardı edilmiştir (Carel, 2015, s. 228-229).

İnsan yalnızca sonlu, değişken, geçici, farklı ve derece olarak görelidir. Çünkü matematiksel kavramlar doğal nesnelere aktarılabilir ve bu nesnelere de yalnızca onlardan alınan ölçümlerle yargılanabilmektedir. İnsanoğlunun ölümsüz ve ebedi olan her şey, tüm kalıcı şeyler ve tüm mutlak farklılıklar hakkında hiçbir fikri bulunmamaktadır. Saatin, kilogramın ve metrenin ne anlama geldiğini ve işlevlerini tam olarak bilmekle birlikte; uzayın, zamanın, maddenin ve kuvvetin, hareket ve dinlenmenin, neden ve sonucun ne olduğunu bilmemektedir (Nägeli, 1877, s. 13, akt. Engels, 1979, s. 298). Bu açıdan bakıldığında matematik insanlara ancak bilginin ölçülebilir, hesaplanabilir, fiziksel yanı ile ilgili bilgi verebilirken, insanlara metafizik ile ilgili konularda bilgi sağlamada kısıtlı kalabilmektedir.

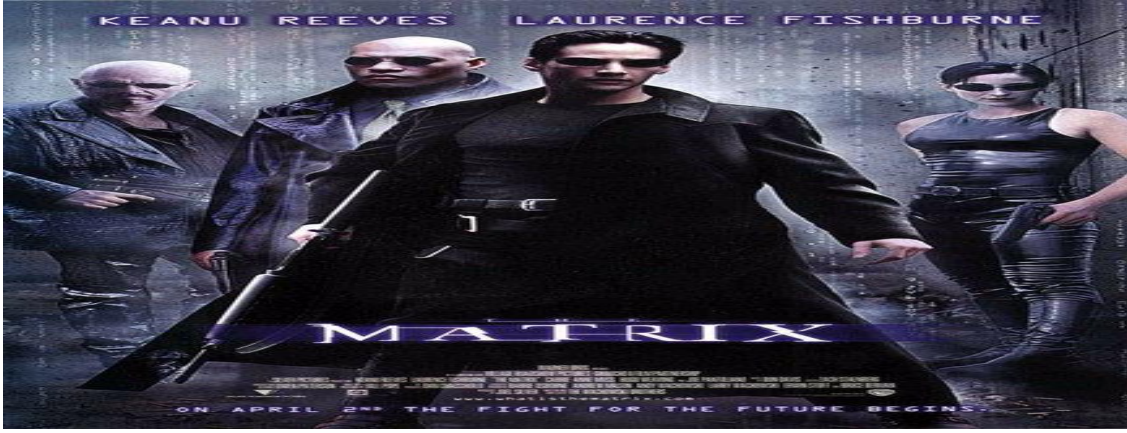
İşlemsel araç ile keşif amaçlı araştırmanın vahim sonuçlar doğuracak şekilde birbirlerine karıştırılması modern bilimi giderek bir Tekno-Bilim haline getirir (Virilio, 2003, s. 7). Modern tekniğin en acımasız özelliği onun totaliteryen otokrasisidir. İnsan tekniği kontrol etmez teknik onu kontrol eder. Teknolojik toplumda insanın özgürlüğü bir göz yanılmasıdır. Ve onun ahlaki erdemi ve estetiği çok güçlü olan (technolotrous) inanca izin vermelidir (Manzur, 1992, s. 144). Feenberg (2005) Bilgi ve tekniğin yöndeşmesi ile ortaya çıkan tekno-din hümanizmi dipten ayırmaktadır. İnsan merkezli bir dünyadan makinenin, tekniğin merkeze alındığı bir dünyaya

geçilir. Bu bağlamda bilgi istikamet değiştirerek bilginin güç olduğu tezi, modern insan için adeta “Bilginin Güçsüzlük” olduğu tezine dönüşmektedir.

2. SİNEMA FİMLERİNDE ÖZZENİN DÖNÜŞÜMÜ

İster ABD ister diğer batı ülkelerinin sinema çalışmaları çoğunlukla bilim kurgu üzerine olmaktadır. Bu bilim kurgu sineması sürekli akla hayale sığmayan kurgular üzerinde bir gelecek tasvir etmeye, yansıtmaya çalışmaktadır. Bunlar bir sinemasal kurgu olarak algılanır. Fakat arkamıza bakıp döndüğümüzde daha dünün kurgusu bugünün realitesini oluşturduğunu deneyimlenmeye çalışılmaktadır. İzleyici sinema tarafından kendine sunulan dünyayı deniyimlemektedir ve ister istemez kendini bu dünyanın bir parçası olarak görece hale gelmektedir.

2.1. Matrix

147

Araştırma
Makalesi

Şekil 1: Matrix Film Afışı

Yönetmen: Lana ve Lilly Wachowski

Yapımcı: Joel Silver, Lana ve Lilly Wachowski

Senarist: Lana ve Lilly Wachowski

Oyuncular: Keanu Reeves, Laurence Fishburne, Carrie- Anne Moss, Hugo Weaving, Joe Pantoliano

Yapım Yılı: 1999

2.1.1. Matrix Film Öyküsü

Filmdeki olaylar çok ileri bir tarihte teknolojinin son derece gelişmiş olduğu, yapay zekâya sahip makinelerin yaratılmış olduğu bir dünyada geçmektedir. Bu dünyada makineler ve insanlar arasında ortaya çıkmış savaş sonucunda insan ırkı makineleri yenebilmek için onların enerji kaynağı olan güneş ışınlarının dünyaya inmesini engellemek adına, gökyüzünü kimyasal

silahlarla, siyah bulutlar oluşturmak suretiyle kapatır. Bunun sonucunda enerji ihtiyacını karşılayamayan makineler yeni enerji kaynakları bulmaya yönelir ve insan vücudunun çok iyi bir enerji motoru olduğunu fark ederler. Böylece insanları köle olarak enerji üretimi için kullanmaya başlarlar ve herhangi bir isyan durumundan kaçınmak için insanların zihinlerini meşgul edecek bir program tasarlarlar.

2.1.2. Matrix Film Analizi

Matrix nedir? Basitçe söylersek Lacancı “büyük ötekidir”. Sanal simgesel düzendir, gerçekliği bizim için şekillendiren ağdır. “Büyük Öteki”nin bu yönü, öznenin simgesel düzen içindeki o asli yabancılaşmasıyla ilgilidir: Büyük Öteki ipleri çeker, özne konuşmaz, simgesel yapı tarafından “konuşturuluyordur”. Kısacası özne kendi eylemlerinin etkilerine asla tamamen hükmedemeyeceği, diğer deyişle kendi etkinliğinin nihai sonucu umduğu ya da öngördüğü şey bakımından daima başka türlü gelişeceği için bu büyük öteki toplumsal tözün adı olur (Zizek, 2014, s. 27).

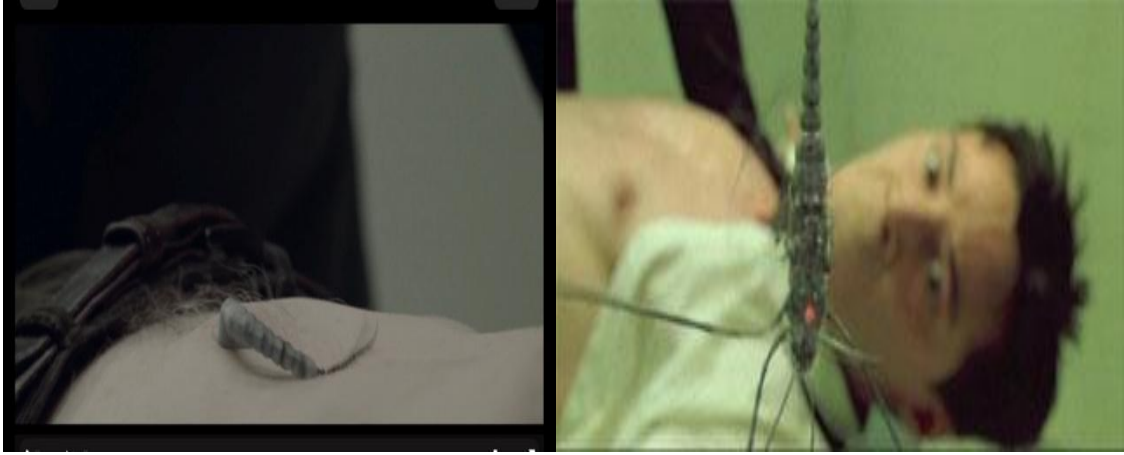
Şekil 2: Matrix’in girişi bir işaret harf yağmuruyla M-A-T-R-İ-X sözcüğüyle belirip kaybolur

Matrix filminin açılışında “Şehrin Kalbi” adlı otelde hackerlik yaparken görülen Trinity’nin FBI ajanı görünümündeki bilgisayar programlarından ‘zihnini’ matrix’ten çıkartarak kaçtığı sahnede kaçış aracı olan (temsili) telefonun içindeki yeşil kodlarla oluşmuş siber uzaydan bir bilgisayar ekran görüntüsü içinden Thomas Anderson’nun odasına doğru geçiş yapılmaktadır (Ersümer, 2006, s. 195).

Şekil 3: “Uyan Neo!”

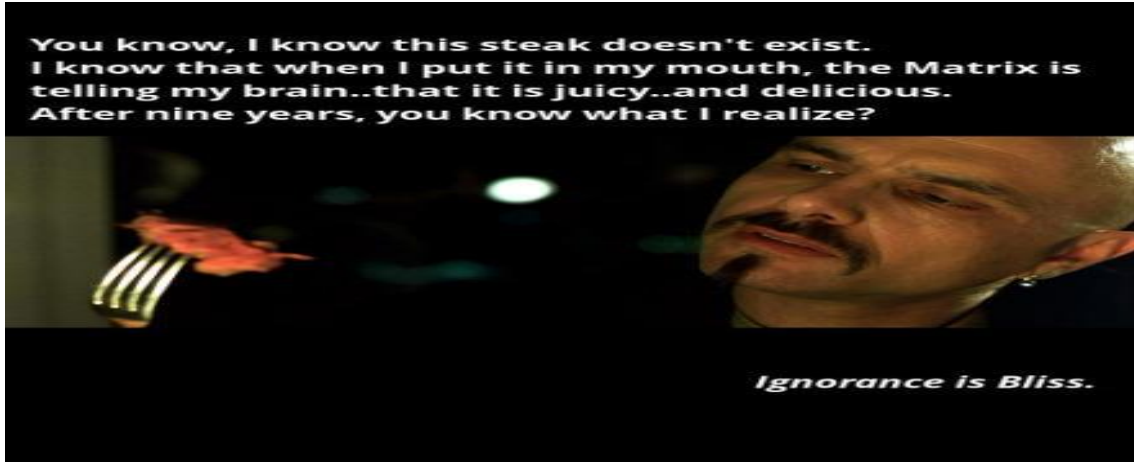
Yukarıda sözü edilen odada Anderson uyurken görülmektedir. Kulağındaki kulaklıkta müzik çalmakta, bilgisayar, internetten Morpheus hakkında otomatik olarak ayarlanmış halde veri indirmektedir (Ersümer, 2006, s. 195). Ekranda bir mesaj görünür Neo Uyan! Anderson uyanır. “The Matrix has you...” (Atayman, 2004, s. 144)

Şekil 4/5: Neon’un rüyasının gerçeğe dönüştüğü ve ajanlarca karnına yerleştirilen bugları çıkarıldığı sahne

Matrix’i Matrix yapan ‘buglar’. Kâhin falan hep bu buglardan oluşmaktadır (Ergin ve Küpeli, 2018, s. 14). Trinity, Neo’yu yağmurlu bir günde bir arabaya aldı. Arabada bir başka kadın Neo’nun üzerine bir silah çevirir. Bu arada, Matrix’i tanımlayan bir cümle: “Burada, bir tek oyun kuralı vardır: Ya binersin ya da inersin. Trinity Neo’nun inmesini engeller. Bir aygıt, arabada, Neo’nun karnına ajanların yerleştirdiği alien’i çıkartır. Demek ki rüya değil der Neo (Atayman, 2004, s. 148). The Matrix serisinin Anderson, Morpheus, Trinity gibi birçok ana kahraman seviyesindeki karakteri, başlarının ardındaki giriş sayesinde doğrudan beyin yoluyla Matrix’e veya eğitim amaçlı simülasyon programlarına girebilmelerini sağlayan teknolojik

cihazlarla donanarak bedensel dönüşümlere uğramaktalar. Yarı insan, yarı makine haline gelerek bir ölçüde insanlıktan çıkmış olan bu kahramanlar bu açıdan da daha çok anti-kahraman özelliklerine yaklaşılmaktalar (Ersümer, 2006, s. 150-151). The Matrix'te de insanların büyük bölümü makinelere bağlanarak dış gerçeklikten tamamen koparılmakta ve bilgisayar simülasyonunda yaşamak zorunda bırakılmaktadır. Burada filmin ana kahramanı Thomas Anderson (Neon) simülasyon içindeki hayatında çalıştığı insanın en gelişmiş düşünsel faaliyetlerini gerçekleştirilmesine imkân veren onun insan olmasını sağlayan beyin bölgesinin (cortex) adını kullanan-bilgisayar yazılım firması (gizlenmiş dış gerçeklikte insan ırkını kontrol altında tutan yapay zekâ) ile paralellik kurmak mümkündür: Metacortex Şirketi (Ersümer, 2006, s. 128). İnsanlar bütün yaşamlarını bio-elektrik enerjilerini toplayarak bilgisayar efendilerine veren bir tüpün içinde geçirmekteler. Neo bu durumu fark ettiğinde kusar ve (yapay dahi olsa) daha önceki, Matrix'teki yaşantısına geri gitmeye çalışır. Neo'nun güvertedeki arkadaşından Cypher için bu durum öyle ürkütücüdür ki (yine yapay bile olsa) Matrix'in yalanlarına dayalı zengin bir yaşam karşılığında Morpheus'a ihanet etmeyi kabul ederek, "Cehalet mutluluktur," diye tepki verir. (<https://www.pdfdrive2.com/matrix-ve-felsefe-e18758267.html>)

150

Araştırma
Makalesi

Şekil 6: Biliyormusun bu bifteğin var olmadığını biliyorum. Ağzıma koyduğum zamansa Matrix beynime onun sulu ve tatlı olduğunu söyleyecek. Dokuz yıldan sonra ne fark ettiğimi biliyor musun: Cehalet mutluluktur...

Matrix'te, baştan beri Neo'nun dost sandığı adı Lucifer yani şeytandan gelen Cypher, Morpheus ve davasını androidlere satan (kardeş kavgası ve ihanet). Cypher'ın ihaneti sonucunda, Morpheus, Neo, Trinity Matrix'ten çıkış yapacakları otelde sıkışıp kalırlar. Androidler üstün ve korkunç bir güçle onlara baskın yapar. Neo kendini ve Trinity'i kurtarır ama Morpheus esir düşer. Neo bu sınavdan da başarıyla çıkamaz (Altıoklar,2021, s. 105). Neo sahnede ajanı öldürür ama filmin gerisi yok. Normal dünyaya dönünce de makineler ile savaşın bittiği görünür ama savaş bitmez. Geçici bir şekilde ara verilir (Ergin ve Küpeli, 2018, s. 14).

2.2. Terminatör-2 (Judgment Day) Kıyamet Günü

Şekil 7: Terminatör-2 Film Afışı

Yönetmen: James Cameron

Yapımcı: John Daly, Derek Gibson, Gale Anne Hurd

Senarist: James Cameron

Oyuncular: Arnold Schwarzenegger, Linda Hamilton, Michael Biehn

Yapım Yılı: 1984

151

*Araştırma
Makalesi*

2.2.1. Terminatör-2 Film Öyküsü

İlk filmdeki yaşanan olaylardan on sene sonrasını ele alan filmde, Sarah Connor (Linda Hamilton) ile on yaşında bulunan oğlu John (Edward Furlong) bu sefer daha gelişmiş bir üst Terminatör tarafından izlenir: Sıvı metal, şekil değiştiren T-1000 (Robert Patrick), John'u ortadan kaldırmak amacıyla gelecekte gönderilir ve insan hareketinin lideri olmasının önünü kesmeye çalışır. Daha az gelişmiş İkinci bir Terminatör de (Arnold Schwarzenegger) direniş tarafından John'u korumak için gönderilir.

2.2.2. Terminatör-2 Film Analizi

Serinin ilk filmi olan Terminatör 1984'te beyaz perdeye ilk yansıdığı andan beri bilim kurgu türünde yeni bir sayfa açar ve günümüzde kült bilim kurgu filmlerinden biri olarak yer almaktadır. Gösterime girdiği dönem incelendiğinde tasvir edilen teknoloji seyircide büyük bir teknoloji fobisi yaratmayı başarır. Bunu başarmasında karakterlerden Kyle Reese'in Sarah Connor'a, filmdeki geleceği özetle aktarmak için yaptığı tasvir başlı başına yeterli olur. Reese gelecek zamanda (2029) geliştirilecek olan ve çok akıllı bir teknoloji olarak tanıtılan savunma ağı bilgisayarını Skynet'in zamanla insanları bir tehdit olarak görmeye ve onları ortadan kaldırmaya

başlayan bir sistem haline geldiğini aktararak kendi mucitlerini öldüren makineleri tasvir eder (Dinello, 2005'ten akt. Akdemir ve Kozok, 2021, s. 68-69).

Şekil 8: Judgement Day (Kıyamet Günü)

“Terminatör-2”nin alt başlığı Judgement Day: Bilinen ilahi mahkemenin kurulacağı Mahşer günüdür bu, sade bir çeviriyle “hesaplaşma günü”ne de karşılık gelebilir. Büyük dinlerin inanç sistemine göre. O son mahkemede, diğer âlemde kimin cehenneme kimin de cennete konulacağı kararlaştırılacaktır. Anlaşıldığı gibi Cameron, zaten bu dünyanın çoktan cehenneme dönüştüğünden dört bir tarafının alev alıp tuttuğundan emin olmuş bir haldedir. O halde (postmodern) bir tanrının işleri az da olsa rayına koyacağını ümit etmek, popüler kültürün bu teknolojik mitosunda da olsa kızgın alevler karşısında teskin edici bir teselli olsa gerek (Atayman, 2004, s. 49).

152

Araştırma
Makalesi

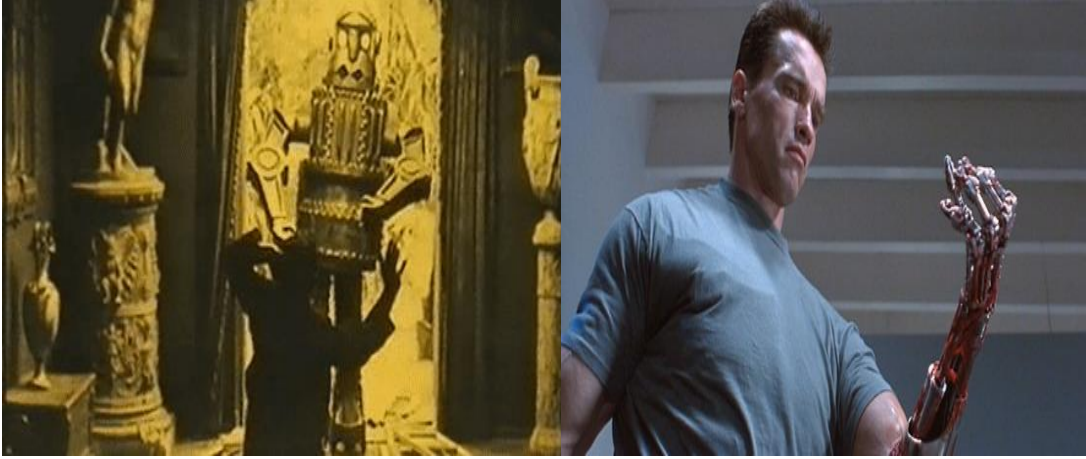

Şekil 9: Sarah, John, Terminatör

Dönemin çokça tutulan konusu zamanda yolculuk hayali üzerine kurulu, olabildiği kadar akla yatkın gelen bu hikâyede gelecekte bir makine-insan, bir cyborg bir kadını yok etme

göreviyle “Terminatör” olarak dünyaya gelir. Çünkü bu kadın dünyanın ileriki zamanlarda tek bir kitlesel topluma dönüşeceği anda bir başkaldırıya liderlik edecek kişiyi doğuracaktı. Bu devrimci ile manevi kurtarıcı (Savior, Jesus, Christ) Mesih karışımı görev adamını koruyup kollamak ve Terminatör’den gelen kötülüğü önlemek için, gelecek zamandan bir özne (insan) günümüze iner (Atayman, 2004, s. 34).

ABD halkının İncil’e olan inanç ve bağlılığını göz önüne aldığımızda Sara (h)’nın İsraililerin atasını andırıldığını söylemek de zor bir şey değildir. Eşi İbrahim’den ayrı kalmış, bu filmin hemen bütün figürleri gibi dağılmış, aileden uzak ama geleceği inşa eden kişidir o. Kurtuluşun bir gereği olarak şiddet uygular. Şiddetin cenderesinden geçmek mecburiyetindedir. Sonunda oğlu Sara’ya birlikteliklerindeki yeri gösterir ve annesini kucaklar (Atayman, 2004, s. 44).

Şekil 10/11: ‘L’uomo Meccanico (Mekanik Adam) & Mekanik EL

Yukarıdaki sahne Andre Deed’in Sessiz Bilim Kurgu Sinemasının kilometre taşlarından biri olan 1921 tarihinde ‘L’uomo Meccanico’nun (Mekanik Adam)’ına dayanır. Bu mekanik adam Profesör D’Ara adında bir bilim adamı tarafından icat edilir. Makine tarafından kumanda edilebilir ve insana benzer bir donanıma sahiptir. Çetebaşı Mado adında bir kadın mekanik adamın bilgisine ulaşmak için bilim adamını öldürür ve mekanik adamın kontrolünü eline geçirir. Robot, Madonun elinde bir suç makinesine dönüşür. Öldürülen bilim adamının kardeşi ise dünyayı bu korkunç robottan kurtarmak için bu robotun aynısını icad edip diğerine karşı savaştır. Film iki robotun birbirlerini bir opera salonunda imha etmesiyle sonlanır. Robotun zırlı kapının kapanmasını mekanik elini uzatarak engellediği sahne uzun yıllar sonra James Cameron’un yönettiği Terminator: Judgement Day filminde kullanılmıştır (Çoker, 2016, s. 24). Terminator filmine siborg bağlamında serinin ikinci üçüncü bölümlerinde siborg, insanları makinelere karşı korumak için görevlendirilir. Terminator filminde siborglarda insani meziyetler yok edilir, bilinç ortadan kaldırılır. İnsanlık bir makinenin kavrama kapasitesinin taşıyabileceği fonksiyonlar kadardır. Bu tip yaratıklara insandan da değer biçildiği söylenebilir. (Ersümer, 2006, s.134)

Merhaba şu an bir makineyle konuşuyorsunuz. Lütfen çekinmeyin. Biliyorsunuz makineleri de sevmek lazım.

Bu ilk Terminatör’de bir telesekretere bırakılmış bir nottu. Tech-noir kulübünün ışıkları altında dans eden, kredi kartı şifrelerini kırmaktan övünç duyan ve seks yaparken walkman dinleyen insan manzaraları aynı filmde, teknolojinin yaşamda kendine nasıl bir yer bulduğunu gösterir. İkincisinde ise seyirci siborglara karşı ‘insani’ bir ürküntü duymasına rağmen onların sahip olduğu güce ve ömürlerinin uzunluğuna karşı bir tür kıskançlık besler. İşte Terminatör’de Siberpunk’un (siber çılgınlık) araya sızıp ‘makineleşmek istiyorum’ diyerek sesini çınlattığı yer burasıdır’ (Ersümer, 2006, s.134).

Şekil 12/13: Fordist Makine (Schwarzenegger) & Medyatik Makine-Sıvı Metal İnsan

Terminatör’de iki tür makine karşı karşıya gelir. Bir taraftan insani fonksiyonların taklitçisi ya da temsilcisi gibi görünen civatalı, dirsekli, çelik aksamalı daha düşük düzeyli Fordist Makine (Schwarzenegger) diğer taraftan muhtemel olan her insani forma girebilip şekilden şekile değişen ileri teknoloji ürünü Baudrillard’ın tabiriyle bir tür medyatik makine. Bu sıvı (Liquid) metal insan ‘makine’ tanımını bile tartışılır kılan kötünün değişken biçimidir belkide. Bu potansiyel dönüşüm başta bir polis şekline bürünür daha sonra durumuna göre şekilden şekle girebiliyor. Ama bu polis kötüyle özdeş olan bir polistir. Cıvamsı varlığını somutlaştıran asıl özü gibi bir şey olup olmaması bilinmez (Atayman, 2004, s. 39-40). İnsan-makine ilişkilerine karşı Terminator etkin bir şekilde endişeleri dile getirir. Teknoloji emin olmayan ellerde yıkıcıdır. Otomasyon teknolojileri, makinelerin dış yüzeyinin insanı andırmasıyla kimlik ve benliğin karışmasının sonuçları yıkıcı, yok edici bir maskülen figürle canlılık elde eder. Film geçmişe yönelik nostaljik değilse ve geçmişi ıslah edilecek bir şey olarak görmese de onu gelecek için araçsallaştırır, makinelerin yaptıkları yıkımı zorunlu görerek, işlerin rayında gitmesi için çabalar (Boz ve Takımcı, 2019, s. 393-394). Terminatör’de geçen nesnelere birbirlerine dönüşebilir. Sinemada oldu olalı dış görünüş biçim ile karakter arasında klişeleşmiş bir bağ olduğu düşünülürse insan-nesne dönüşümlerinin bu klişelere de bir darbe indirdiğini dile getirmek olasıdır. Film karakterleri kişiliklerinin her an değişebilir, akıcı, sıvı bir nitelik kazanmaları manasına gelen bu dönüşümler, dış görünüş ile içerdiği karakter arasındaki aşına olunan irtibatın ya da denge ve düzenin bozulmasına neden olur; artık hangi biçiminin hangi karaktere denk geldiğinin belirgin olmadığı biçime duyulan güvenin dağıldığı, bundan dolayı da gerilimin iyice çoğaldığı bir alana girmiş oluruz. Özellikle Terminator-2’de morphing metodu büyük azimle kullanılır, James Cameron, dönüşümleri, tüm fiilin (hikâyenin) tamamlayıcı, taşıyıcı ögesi haline getirmeyi sağlar (Roloff ve SeeBlen 1995, s. 352-353).

Bu tarz belirsizliklere rağmen seyircide insanların ürettiği bir teknolojinin sonucu olarak yaşama karşı savaş açmış oldukları izlenimini uyandırmaktadır. Diğer taraftan seri katil robotun Sarah Connor'ı hedef alırken karşılaştığı her canlıyı öldürmek gibi bir hedefi yoktur. Seyirci, Sarah Connor'ın öldürülmesi halinde bile insanlığın tümünden yok olacağı konusunda karamsarlığa kapılır (Akdemir ve Kozok, 2021, s.69).

Şekil 14: Baba rolündeki Terminatör'ün imhası

Terminatör filminde Anne rolündeki Sarah Connor'ı korumaya programlı, insanlığa hizmete bulunan robotların da var olduğu izleyiciye gösterilmektedir. Filmin bitişinde insanlık için hizmet eden iyi robotun kötü robota karşı verdiği mücadeleyi kazanması da izleyici üzerinde robotların oluşturduğu tehdit algısı hakkında olumlu bir etki bırakmaktadır (Akdemir ve Kozok, 2021, s.69). Sonunda kötü karakterli sıvı metal (cıva) erimiş çelikte kaybolur gider fakat bu yok olma bir mutlu son anlamına gelmez şimdilik. Geleceğe dönük başka bir tehlikeli kaynak, yanlış bilgi kaynağı vardır: iyi karakterli, kurtarıcı makine-insanın yapay kafatasında bulunan çiptir. Bundan böyle artık kendini yok etmesinden başka çıkar yolu kalamaz; ama robotların programlanmasındaki bir kuraldan dolayı (bunu Isaac Asimov'un robotlar yasasından biliyoruz) bu görevi yerine getirme Sarah'a düşer. Anne (Sarah) içinden gelmezse de zoraki "baba" rolündeki makine-insanı bu biricik varlığı imha eder (Atayman, 2004, s. 46).

2.3. Black Mirror (The Entire History of You)

Şekil 15: Black Miror Film Afişi

Yönetmen: Brian Welsh

Yapımcı: Jasse Armstrong

Yapım Yılı: 2011

Sezon: 1

Bölüm: 3

156

*Araştırma
Makalesi*

1.3.1. The Entire History of You (Tüm Geçmişin) Film Öyküsü

Şekil 16: The Entire History of You (Tüm Geçmişin) Bölüm Afişi

Film bir avukat olan Liam'ın iş görüşmesi esnasında başlamaktadır. Görüşmeden sonra Liam taksiye binip ve hafıza çipinden görüşmede yaşananları izlemeye çalışmaktadır. Lokal

anestezi yoluyla birçok insanın kulağının arkasına bir çip enjekte edilmektedir. Bu çiple insanların yaşadıkları, sesleri kaydedebilme, geçmiş tüm anılları izlenebilmektedir.

3.3.2. The Entire History of You (Tüm Geçmişin) Film Analizi

Dizinin her bir bölümü ilk sahnede yer alan kırılmış görüntü ile başlamaktadır. Kırılmış cam sesi izlenimi veren bu sahne görüntüsünde kırılmış cam sesi gerçekten de verilmiştir. Dizinin yapımcıları Charlie Brooker ve Annabel Jones (The Guardian, 2018) bunun sebebini şöyle özetler: “Dizi, teknoloji ve insan psikolojisinin birleşiminin yan etkilerini göstermek istemektedir. Bu nedenle bu cam kırılması ve cam sesi bu düzlemde teknolojinin bir kırılması anlatılmaya çalışılmaktadır.” (Çelik ve Özçınar, 2020, s. 85). Gur (2019), Black Mirror serisinin yapıp ettiklerimizin sonuçlarını bize yansıtan bir ayna olduğunu vurgulamaktadır. Ve bu aynanın aynı anda ihtiyaçlarımızı, korkularımızı, isteklerimizi, kaygılarımızı, ikna olmamızı ve katılımcılığımızı da yansıttığını belirtmeye çalışmaktadır (Akdemir ve Kozok, 2021, s.71). Modern toplumun ve bireyin sorunlarını teknolojinin yeni getirdiklerini ve yeni dünya düzenindeki medya siyaset, sanat ilişkilerini hiciv ve bilim kurgu yoluyla yorumlamakta olan Black Mirror adındaki İngiliz yapımı dizinin 1. Sezonun 3. bölümü insan hayatının kayıt altına alınması ve bu kayıtların insanın hayatına etkisi bakımından olabildiğince sert bir eleştiridir. Bölümde İnsan gözü bütün hayatı kayıt altına alınmış ve istendiğinde bu kayıtlar tekrar izlenebilmiştir. Dizi evli olan bir çiftin ilişkilerinin bu kayıtlardan dolayı nasıl kötüye gittiği ve en sonunda ayrılıkla nasıl bittiği yeni teknolojiler bağlamında eleştirel bir yaklaşım getirmektedir (Birinci, 2018, s.42).

The Entire History of You bölümünde Liam’ın bulunduğu yemekteki karakterlerden Hallam’ın (Phoebe Fox) bellek çipine sahip olmadığı bahsi geçer ve herkes buna şaşırır. Çipinin çıkmasıyla bir eksiklik duymadığını ifade eden Hallam tüm kayıtlarına, yani hafızasına sahip olduğu müddette tüm gördükleri, duydukları ve hayatının bir kısmı çalınmıştır. Belki de günümüzdeki mahremiyet ihlalleri kadar ciddi olan bu durum, yakın bir gelecekte de gerçekleşebilecek olası bir durumdur (Özden, 2021, s. 232).

157

Araştırma
Makalesi

Şekil 17: Yüzleşme

Bu bölümde bir yüzleşme olmuş. Liam, eşinin zaman kumandasını eline alarak hafızasına doğru yolculuğa başlar. Geçmiş, hafıza ve teknoloji üçgeninde ekran bağlamını ele alırsak bu bölüm bize Baudrillard'a atfen buradaki hakikatın televizyonun ta kendisi olduğudur, panoptik sistem sona ermiştir. Televizyon gerçeği görebilen biricik göz olmaktan çıkmıştır. Burada da söz konusu olan yine bir ekrandır ve bu ekranda bireyler birbirlerini gözetlemektedirler. Burada Liam, eşini gözaltına alır. Teknolojiyle hasarlı bir belleğin buluşması bu ailenin hassas bir kırılma noktasını oluşturmaktadır (Baudrillard, 2016, s. 51'den aktır: Çelik ve Özçınar, 2020, s. 88).

Şekil 18: Liam'ın boynundaki implanttan kurtulma sahnesi ve donuk bakışı

Bu hasar görmüş ve işlenmiş gerçekliğe sahip kişinin psikolojik eksikliklerinin teknoloji ile birleşimi manevi değerlerinin kaybolmasına yol açar. Aynada kendine bakan Liam'ın kendine olan donuk bakış metaforu, bir anlamda kurtulduğu belleğin ağır yükünün isteklerinin neticesi yalnızlıkla sonuçlanır. Böylece Kitle İletişim teknolojisi arzu ve isteklerimizi ele geçirmeye çalışmaktadır (Baudrillard, 2016, s. 36'dan aktır: Çelik ve Özçınar, 2020, s. 89).

Filmin karakterlerinden Liam, bir iş görüşmesi dönüşünde uçağa binmek için havaalanına gider. Günümüzde bagaj ve evrak kontrolünün yapıldığı çizgide, güvenlik görevlileri Liam'dan bellek çipinde kayıtlı olan görüntüleri seri bir şekilde oynatmasını isterler. Kendi ekranlarında Liam'ın gözünden yaptığı her şeyi hızlıca kontrolden geçirirler. Liam'ın son bir haftada yaptıklarına da bakarak onun bir güvenlik riski oluşturmayacağına emin olduktan sonra ona uçağa geçiş izni vermişlerdir. Herhangi bir yolculuk nedeniyle bile insanların gördüğü ve belleklerinin kaydettiği hemen hemen her şey izlenebilmektedir (Özden, 2021, s. 230). Mahremiyetimiz kutuplardaki yıldızlardan daha hızlı bir şekilde erimektedir; teknoloji hukuk sisteminin koruyabileceğinden daha etkin bir halde onu eritiyor. Bu durum belirli bir yolla geri döndürülemez. Mahremiyet, bugün anladığımız kadarıyla kayıptır (Baritci ve Fidan, 2018, s. 46).

Şekil 19: Google Glasses

Bölümün ana teması olan grain teknolojisiyle ilgili şunları da vurgulamak yerinde olacaktır. Universitat Abat Oliba CEU’da çalışmalar yapan Professor Jorge Martínez Lucena çalışmasında ‘grain teknolojisine sahip miyiz?’ sorusunu dile getirerek grain teknolojisinin kapsamına giren teknolojileri aktararak şunları vurgulamıştır;

- Google Glasses? Bugünden daha fazla kullanım.
- Smart-phones? Selfiler, hayatımızın anlarını çekmek için oluşan dürtü.
- Social Networks? Tarihsel Profil.
- Reality Tv? İzlemek için irrasyonel dürtü.

159

Araştırma
Makalesi

Her şekilde bireyi ölçmeye devam eden pek çok teknik ve teknolojiyi kullanıyoruz. Baudrillard, bu bağlamda modern öznenin (insanın) içinde yaşadığı simülasyon dünyasında işlenmiş gerçekliğin de ötesine geçtiğinin belirgin kanıtı olarak hipergerçeklik boyutunu gözler önüne sermiştir (Çelik ve Özçınar, 2020, s. 89).

Black Mirror’da neredeyse kendisine artık ihtiyaç duyulmayan duyu hafızadır. Dijital amnezi diye bilinen bir durum yaşanmakta, insanlar bilgileri telefonlarında sakladıklarının bilincinde oldukları için kendi hafızalarında tutmaktadırlar (Ellare, 2010, 21). The Entire History of You’da vücuda enjekte edilmiş bellek çipi aracılığıyla kullanıcıların, günümüzde pek çok bilgiye sahip olan akıllı telefonlar gibi gördüğü her şeyi geriye sararak hatırlayabildiği görülmektedir. Bu eylem, gün geçtikçe körelen duyulara örnek olarak hatırlatma eylemini bir gereklilik olmaktan çıkarmaktadır. Bellek, insanın denetiminde olmayan gereksiz bir kabiliyet olmuştur. İnsanlar kendi hafızaları yerine mobil cihazların belleklerinden yardım alır. Şifreler, telefon numaraları, özel bilgiler, notlar artık mobil cihazlarında ve bulut hesaplarındadır (Özden, 2021, s. 227-228).

3. Bulgu ve Çıkarım

Günümüze değin sinema, neredeyse öznenin yeniliklerle ilk karşılaşım, tanıştığı alanı oluşturur. İlk başta bu değışim ve yenilikler birer kurgu olarak görünse de er ya da geç gündelik hayata birer realite olarak geçiş yapar. Sinema, film adeta yaşamda oluşan yeniliklerin ilk galası gibidir. Öznenin değışimleri görüp içselleştirme adaptasyon süreci bir anlamda sinema ile sağlanmaktadır. Dijitalleşen araçların etkisiyle özne artık seri bir dönüşümü yaşamaktadır.

Şekil 20: Hafızanın Grain teknolojisiyle ekrana yansıtılması

Black Mirror'ın The Entire History of You adlı bölümünde Liam, implantından ötürü eşinin gerçekliğinin ardına düşer ve kıskançlık bağlamında incelenen bu bölüm illüzyona, işaret etmektedir. Liam'ın gerçeği kavrama şekli farklıdır ve zamanı geriye sararak bunun ardına düşer. Bu illüzyonun gerçekliğini görebilmek için de başka karakterlerin gerçekliğinin zaman şemasının ardına düşer. Baudrillard, perspektifiyle bu bölümü araştırdığında modern dünya bireyin hayatın sürdürdüğü simülasyon aleminin; sosyalleşmenin içerisinde yer alan, insanın duyguları ile teknolojinin bir araya gelmesinden meydana gelen büyük etki gözlemlenebilir (Çelik ve Özçınar, 2020, s. 87). Araştırmanın örnekleminde görüldüğü üzere gerçekle hayalin birbirine girip geçişken bir hal alması analiz edilen bilimkurgu filmleri üzerinde bariz bir şekilde okunabilmektedir. Bilimkurguda gerçeğin yerine sanal gerçek konumlanır. Bu gerçekliğin dönüşümünün izlerini sinema üzerinde Fahrenheit filminde kullanılan uyarıcı hapların bir benzerini Matrix filmindeki kırmızı mavi haplarının seçiminde de görülebilmektedir. Black Mirordaki kulak altına yerleştirilen mikro çiplerle yine gerçek dünya ile sanallık arasında perdenin çekildiği an gösterilmektedir. Öznenin çeşitli kablo ve ağlarla bağlı olduğu Matrix filmi ise öznenin gerçek dünya ile bağlarının nerdeyse bütünüyle koptuğu bambaşka bir dünya kurgulanıp, sergilenmektedir.

Şekil 21: Metacortex

Matrix'te bireylerin büyük bir kısmı makinelere bağlı hale gelerek dış gerçeklikten bütünüyle bağları kesilir ve bir bilgisayar simülasyonunda yaşamlarını devam etmek mecburiyetinde bırakılmaktadırlar. Matrix'te filmin ana karakteri Thomas Anderson (Neo)'nun bir bilgisayar simülasyonunun içindeki yaşamında çalıştığı, bireyin en illeri düşünsel faaliyetlerini yapmasına yardım eden, onu insan kılan beyin bölgesinin (cortex) ismini alan bilgisayar yazılım firması (saklanmış dış gerçeklikte insan ırkını denetim altına alan yapay zekâ) ile paralellik kurulabilir (Ersümer, 2006, s.128).

Şekil 22: John'un ağlamaklı yalvarışlarına ve emirlerine karşı hareket eden Model 101 hayata veda ederken

Modern özne önce saf tekno kültüre kayar. Tekno kültürden de artık öznenin elini, kolunu kapırdığı totaliter bir tekno kültüre kaydığı görülmektedir. Öznenin makine üzerindeki hakimiyet alanı daralmış özne artık eşyayı makineyi yönlendirememekten öte makine özneyi manipüle edip kontrolü eline geçirmek için savaştığı anlara geldiği söylenebilir. Bu dönemde makine özneye rakip olmuş ve egemen güç olma için özneyle amansız bir savaşın içindedir. Bu savaş tüm hızıyla devamededuruyor fakat insiyatifin hala öznedeki olduğu film örnekleri üzerinde kurgulanan kurgu ve sonuçlardan da anlaşılabilir. Örneğin A Space Odyssey (Bir Uzay Destanı) Filminde

özneye meydan okuyan makinenin fişinin yine bir insan eli ile çekilmesi ve makinenin devredışı kaldığı daha öncelerde de sinemada görülmektedir. Yine Terminatör filminde kötü karakterli terminatör'ün iyi karakterli terminatör tarafından yenilgiye uğratılması ve iyi karakterli terminatörün insanlığın geleceği adına arkadaşından kendi infazını gerçekleştirmesini istemesi ve halatla ateşe inip yandığı sahneler makinenin hâlâ insanın emrinde olduğu ve insanın yerini alamadığını anlamına gelmektedir.

Bu baş edilemeyen bir yazgının intikamıdır. Kendini yenmeye, alt etmeye çalışan düşün sahibine yaptırılan bir intikam. Ölümsüzlük peşinde koşuşturup, kendi gibi eksik olduğunu sandığı dünyayı fazlasıyla rasyonel kılıp kusursuz kılmaya çalışan modern insanın, kendi icadı, başka bir deyişle kopyalamaya çalıştığı (kendisini programlamaya yarayacak bir çip takılmasına izin verecek kadar teslim olmaya razı) robotları mükemmelleştirmeye insanlaştırmaya çalışması, insansızlaştırılmaya uğraşılan dünyanın intikamıdır. Bu çaba, makineye evrilmiş modern insanın, kurtulmak istediği insanlığa duyduğu özlemin yansımasıdır. (Baudrillard, 2012, s. 10'dan aktır: Kılınç ve Kılınç, 2021, s. 66).

SONUÇ

Modernleşme ile yeni inanış, adet, teknik, teknoloji kısaca yeni olan herşey değişime, dönüşüme sebep olmaktadır. Bu bağlamda medya iletişim araçlarında da seri bir değişim yaşanmaktadır. Bir iletişim kanalı olarak sinema olanı ve çoğunlukla olmamış olanı kurgulamaktadır. Sinema bir bakıma bize gelecek hakkında tahminlerde bulunmaya çalışır. İlk başlarda Charlie Chaplin (Şarlo) tiplmesi ile sinema üzerinden öznenin nasıl makinenin çarklarında otomasyana bağımlı kaldığı mekanik bir hal aldığı işlenir. Sonrasında ise özellikle bilim kurgu filmlerinde insan görünümlü garip yaratıkların tasarımına yer verilmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojisinin ileri bir seviyede yaşandığı günümüzde ise dijitalleşmenin gelişmesi ile yapay zekâ (robotlar) gün geçtikçe öznenin farksız hale gelebilmektedir. Öznenin hayatına eli, kolu olma işlevi ile giren makine bugün özne yerine bilişsel işlevleri de yapmaya yeltenmektedir. Özne yerine düşünme, özne adına karar verme gibi bütün bir insiyatifi eline alma aşamasına gelmeye çalışmaktadır. Makineye esneklik kazandırılarak, insani özellikler yüklenerek yapay zekâ robot ve androidler gün geçtikçe insana benzemeye başlamaktadır. İnsanlar da insani vasıflarını giderek yitirmekte daha çok nesnelleşip, mekanikleşip robotlaşmaya yüz tutmaktadır.

KAYNAKÇA

Akdemir, N. ve Kozok, H. (2021) Black Mirror Aynadan Yansıyanlar (Metal Kafa Otonom Robotların Güvenlik Riskleri Üzerine Bir Değerlendirme 1.Basım, ed: Sezer Ahmet Kına, Emre Aşılıoğlu. Ankara: Nika Yayınevi

Aksu, H. (2019). Dijitopya Dijital Dönüşüm Yolculuk Rehberi. 2.Basım, İstanbul: Pusula Yayıncılık.

Amin, S. (2017). Modernite Demokrasi ve Din Kültüralizmlerin Eleştirisi. Çeviri: Fikret Başkaya, Uğur Günsür, Güven Öztürk, İstanbul: Yordam Kitap.

Aşkan H ve Altunay C, (2018). Teknolojik İlerlemenin Distopik İmgesi Black Mirror Televizyon Serisi. İNİF E. DERGİ 3 (2), 49-62

Atayman, V. (2004). Postmodern Kurtarıcılar. İstanbul: Don Kişot Yayınları.

Aydın, M. (2017). Moderniteye Dışarıdan Bakmak. İstanbul: Açılım Kitabevi.

Ballıkaya, C. (2015). Pozitivizmin Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimi ve Sosyolojik Düşünceye Etkileri. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 33, 87-106.

Barrett, W. (2016). İrrasyonel İnsan. 2. Basım. Çeviri: Salih Özer. Ankara: Hece Yayınları.

Barıtcı F ve Fidan Z. (2018). Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences, 54: 37-63

Birinci, M. (2018) Küresel Ağlar Odağında Kültür Kimlik ve Mekân Tartışmaları, ed: Selma Koç Akgül, Betül Pazarbaşı. İstanbul: Hiper Yayın.

Boz M ve Takımcı D, (2019). Amerikan Post-Apokaliptik Akdeniz İletişim Dergisi 377

Capra, F. (1992). Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası.2. Basım. Çeviri: Mustafa Armağan, İnsan Yayınları.

Carrel, A. (2015). İnsan Denen Meçhul. 1. Basım. Çeviri: Fatıma Zehra Bayrak, İstanbul: Hayat Yayınları.

Çelik R. Y. ve Özçınar M. (2020) Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi 7 (1) bahar/spring: 68-101

Çiğdem, A. (2009). Aydınlanma Düşüncesi. İletişim Yayınları, İstanbul.

Çiğdem, A. (2006). Aydınlanma Düşüncesi, İletişim Yayınları, İstanbul.

Çoker, N, B. (2016). Bilim Kurgu Sineması. Ankara: Seyyah Kitap.

Ersümer, O. (2013). Bilimkurgu Sinemasında Cyberpunk. İstanbul: Altıkırkbeş Yayın.

Ersümer, O. (2006). Bilimkurgu Sinemasında Cyberpunk. İstanbul: D.E.Ü Rektörlük Matbaası.

Deniz, Ş. (2006). Öznelcilik ve Eleştirisi. AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 8(2), 219-230.

Feyerabend, P. (1991). Bilim Kilisesi. (Özgür Bir Toplumda Bilim) Çeviri: Cevdet Cerit, İstanbul: Pınar Yayınları.

- Foucault, M. (1999). Bilginin Arkeolojisi. Çev. Veli Urhan, İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Gauzner, N. (1977). Kapitalizmde Bilimsel ve Teknolojik Devrimin Çelişkileri. (Social Effects of the Scientific and Technological Revolution under Capitalism) 1. Basım. Çeviri: Sevim Dengiz, İstanbul: Ana Yayınları.
- Giddens, A. (1994). Modernliğin Sonuçları. 1. Basım. Çeviri. Ersin Kuşdil, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Guenon, R. (1999). Modern Dünyanın Bunalımı. 2. Basım. Çeviri: Mahmut Kanık, Bursa: Verka Yayınları.
- Harari, Y. N. (2015). Hayvanlardan Tanrılara Sapiens. (İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi) 7. Basım. Çeviri: Ertuğrul Genç, İstanbul: Kolektif Kitap.
- Horkheimer, M. (2005). Geleneksel ve Eleştirel Kuram. (Gesammelte Schriften), 1. Basım. Çeviri: Mustafa Tüzel, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Huberman, L., (1995). Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla, Çev: Murat Belge, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Işın, E. (1985). Osmanlı Modernleşmesinde Pozitivizm. Tanzimat'tan Cumhuriyete Türk Ansiklopedisi. İstanbul: İletişim.
- İnalçık, H. (2011). Rönesans Avrupası: Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci, 1. Basım. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Karatani, K. (2017). Dünya Tarihinin Yapısı. (Üretim Tarzlarından Mübadele Tarzlarına). Çeviri: Ali Karatay. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kılınç, B. ve Kılınç, E.P. (2021) Dünyayı İnsansızlaştırmak: Yapay Zekâ ve Robotlar Üzerine (Terminatör Filmi) Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı 35.
- Korkmaz, U. (2012). Pozitivizmin Türk Sosyolojisinin Kuruluş Sürecine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
- Koyre, A. (2000). Yeniçağ Biliminin Doğuşu.3. Basım. Çeviri: Kurtuluş Dinçer, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Kuhn, T. S. (2008). Bilimsel Devrimin Yapısı. 8. Basım. Çeviri: Nilüfer Kuyaş, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Küçük, M. (1994). Modernite Versus Postmodernite, Ankara: Vadi Yayınları.

La Mettrie, Julien Offray De (1980). İnsan Bir Makine. (L'Homme Machine) 1. Basım. Çeviri: Ehra Bayramoğlu. İstanbul: Havass Yayınları.

Lordoğlu, K., Özkaplan, N. ve Törüner, M. (2001). Çalışma İktisadı, Beta Yayıncılık, Ankara.

Luther, M ve Calvin J. (2016) Seküler Otorite Sivil Yönetim. Çeviri: İsmail Hakkı Yılmaz, İstanbul: Pinhan Yayıncılık

Manzur, S. P. (1992). İnsan ve Teknoloji. (Derleme) Çeviri: Taha Kılıç, İstanbul: İnsan Yayınları.

Mason, S. F. (2013). Bilimler Tarihi. IV/A-1. 6. Dizi- Sayı 1, çeviri: Umur Daybelge, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Milberry, K. (2010). Teknoloji ve Toplum. (Yıkıcı Bir Direniş ve Yeniden Yapılanma) edit. Guido Ruivenkamp-Joost Jongerden-Murat Öztürk, Türkçesi: Cumhur Atay, İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.

Moles, A. (1993). Belirsizin Bilimleri. (İnsan bilimleri için yeni bir epistemoloji) 1. Basım. Çeviri: Nuri Bilgin, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Moretti, F. (2015). Tarih ile Edebiyat Arasında Burjuva. Çeviri: Eren Buğlalılar, İstanbul: İletişim Yayınları.

Nietzsche, F. (2018). İnsan Nasıl Kendisi Olur. Ecco Homo, İstanbul: Erasmus Yayınları

Özden, K. (2021). Black Mirror Aynadan Yansıyanlar The Entire History of You Sosyal Medyada Mahremiyet 1.Basım. Ed: Sezer Ahmet Kına, Emre Aşılıoğlu, Ankara: Nika Yayınevi

Özlem, D. (2016). Tarihsel Düşünce Işığında Bilim, Ahlak ve Siyaset İstanbul Natos.

Postman, N. (2016). Televizyon Öldüren Eğlence. (Gösteri Çağında Kamusal Söylem) Amusing Ourselves to Death. (Public Discourse in the Age of Show Business) 6. Basım. Çeviri: Osman Akınhay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Roloff, B. ve SeeBlen G. (1995) Ütopik Sinema. (Bilim Kurgu Sinemasının Tarihi ve Mitolojisi). Çeviri: Veysel Atayman. İstanbul: Alan Yayıncılık.

Russell, B. (2016). İkarus ya da Bilimin Geleceği. (İcarus or The Future of Science) 1. Basım. Çeviri: Nirva Osanyan. İstanbul: bgst Yayınları.

Sayılı, A. (1999). Bilim Tarihi. Gündoğan Yayınları.

Sarton, G. (2010). Antik Bilim Modern Uygarlık. (Ancient Science and Modern Civilization) 2. Basım. Çeviri: Melek Dosay ve Remzi Demir, İstanbul: Gündoğan Yayınları.

Tekeli, İ., (2002). “Türkiye’de Siyasal Düşüncenin Gelişimi Konusunda Bir Üst Anlatı,” Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt 3, İletişim Yayınları, İstanbul.

Türköne, M., (2006). Siyaset, Lotus Yayınları, Ankara.

Uslu, E. (2019). Ütopik ve Distopik Filmlerde Geleceğin İnsanı. Konya: Palet Yayınları.

Weber, M. (1997). Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu. Çeviri: Zeynep Aruoba, İstanbul: Hil Yayın.

Yaylagül, L. (2006). Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları.

Yazıcı, E. (2002). Yirminci Yüzyılda Gelenekten Moderniteye Türk Sosyo-Kültürel Yapısında Gözlenen Değişimler. G.Ü İİBF Özel Sayısı, s. 223-245.